Diversitet og museale heterotopier –

om naturalisering og nationalisering af kulturel diversitet i migrantnationer

TINE DAMSHOLT*

Title: Diversity and museological heterotopias – about naturalization and nationalization of cultural diversity in migrant nations.

Abstract: *In old nation states such as those in Scandinavia, one current agenda is to bring cultural diversity into the museums in order to break up the mono-cultural narrative (whether national or local), and as such to undermine the formation and solidification of nation states that the nineteenth-century proliferation of museums was undoubtedly closely linked with. In the twenty-first century, migration – in particular – has challenged the traditional grand narratives of national heritage and unity materialized in museums. However, when turning to settler or migrant nations, this agenda is turned upside down. Discussing examples from museums in New York and Sydney and their way of dealing with migrant identities and indigenous people, this paper argues that cultural diversity can also be naturalized, normalized, or even nationalized as cultural heritage. In this alternative grand narrative, indigenous people risk ending up as an anomaly or internal 'other'. Finally, these complex dynamics of cultural diversity and musealising practices are discussed in the perspective of the Foucauldian notion of heterotopias.*

Key words: Migrant identity, cultural diversity, heterotopia.

I gamle europæiske nationalstater, som de nordiske, søger vi ofte at bringe den kulturelle diversitet ind på museerne for at bryde med den monokulturelle og nationale eller lokale selvbeskrivelse og selvforståelse, som museerne traditionelt har bidraget til. Vi søger således på forskellige måder at integrere marginale grupper som indvandrere og religiøse, sproglige eller etniske minoriteter eller grupper, der af

den ene eller anden grund er marginaliseret i den store nationale fortælling. Imidlertid stiller sagen sig noget anderledes i vestlige nationer, hvor migrantidentiteten dominerer den nationale selvforståelse. Dette får indflydelse på de måder kulturel diversitet musealiseres. Med nogle eksempler fra museer i New York og Sydney vil jeg diskutere, hvordan kulturel diversitet og migration her naturaliseres, nor-

34 maliseres og nærmest nationaliseres som national eller lokal identitet. Hvor sympatisk dette end kan synes, skaber denne hyldning af migrantbaggrunden imidlertid andre dilemmaer, da den rummer indbyggede problemer i relation til eventuelle oprindelige folk, der i forhold til migrantnationen kommer til at udgøre en anomali. Således spiller forskellige former for kulturel diversitet sammen i en kompleks dynamik, som afslutningsvis vil perspektiveres med Michel Foucaults heterotopi-begreb.

Jeg skal ikke her give en længere historisk gennemgang af museernes lange og komplekse historie som medspillere på det identitetspolitiske felt, der er diskuteret i så mange andre sammenhænge (fx Macdonald 2003). At museerne var aktive medskabere af de moderne nationer og bidrog til disciplineringen af ideelle medborgere er længst dokumenteret (fx. Bennett 1995). Museerne var også vigtige i opbyggelsen af 1900-tallets nordiske velfærdsstater med deres behov for almindelige og folkeoplysende institutioner. I 1960'- og 1970'erne fik museerne en stærkere social dimension og med inspiration fra den angelsaksiske socialhistorie gav 'history from below' og (især i USA) en øget etnisk bevidsthed nye identitetspolitiske agendaer i museernes virkefelt.

Museernes identitetspolitiske rolle og muligheder fik med 'New museology' kritiske analyser ud fra et magtperspektiv, mens andre (Clifford 1997) påpegede, at museerne kunne udgøre en kontaktzone, der kunne muliggøre dialog og forhandling. Denne idé har dog også mødt kritik, idet det hævdes at museerne som neokoloniale institutioner implicerer strukturelle uligheder, hvilket betyder at kontaktzonen altid er indskrevet i den neokoloniale dominans (Boast 2010). Det velmenende bliver

virkningsløst eller til og med kontraproduktivt, idet det skaber og forstærker stereotype fremstillinger af etniske grupper snarere end at problematisere og modvirke dem (Goodnow og Akman 2008). Museerne har således trods de gode viljer ofte bidraget til en essentialistisk identitetsforståelse og er dermed blevet led i det Gerd Baumann har kaldt den 'multikulturelle parade' (Baumann 1999, se desuden senere i artiklen)

Der synes i det 21. århundrede at være genereret et stærkt ønske på mange nordiske museer om at udstille kulturel diversitet og postnationale identiteter snarere end entydige nationalidentiteter.¹ Når museerne påtager sig ansvaret som medskabere af identitet (Macdonald 2003) bliver udfordringerne imidlertid mange – en af dem er hvorvidt og hvordan museernes involvering i det identitetspolitiske felt kan baseres på en mere relationel og mindre essentialistisk identitetsforståelse. Identitetsbegrebet er i forskningsmæssig sammenhæng blevet både problematiseret og videreudviklet til et relations-begreb snarere end et kerne- eller essensbegreb (bl.a. Hall 1996). Identitet er således altid noget, der er i spil i specifikke relationer til andre. Det er kontekstuel og ikke entydigt. Vi har mange identiteter, der bliver relevante i specifikke kontekster, hvor man med brug af forskellige markører kontrasterer sig til de 'andre' (såkaldt *othering*, se bl.a. Said 1998) eller netop forstærker og trækker bestemte sider af sig selv frem for at kunne identificere sig og føle sig som del af et bestemt fællesskab. Som den norske socialantropolog Fredrik Barth allerede skrev i 1969, har identitet med grænsedragning at gøre, og senere ifølge Benedict Andersons (1983) ord med forestillede fællesskaber at gøre. Særligt fremherskende er disse temaer i migrationsforskningen, hvor spørgsmålet om transnatio-

Fig. 1. Indgangsrummet på Ellis Island Immigration Museum: En væg fuld af kufferter, kister og vadsække materialiserer migranterne som de egentlige amerikanere. Foto af forfatteren, 2009.

36 nale og hybride identiteter er relevant. Migran-
tidentiteten er netop ikke kendetegnet ved
'renhed', entydighed eller essenser, men af di-
versitet og heterogenitet, hvilket fordrer en for-
ståelse af identitet "which lives with and
through, not despite difference; by hybridity"
(Hall 2002: 235).

Identiteter er desuden processuelle og for-
anderlige (identitet er ikke en konstans i livet
eller blot dagen igennem), og de har ikke en
substans men er noget der praktiseres, hvorfor
man oftere taler om identifikationsprocesser
end identitet. I den forstand kan identiteter
anskues som performative, relationelle og pro-
cessuelle, som noget der løbende stabiliseres
og materialiseres – ligesom så mange andre
kulturelle fænomener (se bl.a. Damsholt og
Simonsen 2009). Destabiliseringen af identi-
teter er ligeså relevant som stabiliseringen.

En af de mest prekære udfordringer i rela-
tion til den globale dagsorden og dermed til
museernes håndtering af kulturelle forskelle er
indvandring og deraf opståede minoriteter.
Mange nordiske museer har således gennem
de seneste årtier på forskellige måder søgt at
bringe den kulturelle diversitet ind på museer-
ne for dermed at bryde med den uproblemati-
serede monokulturelle (nationale) selvbeskri-
velse og selvforståelse.² I stedet for at se på,
hvordan det kan gøres uden at forfalde til en
essentialistisk forståelse af kultur og kulturel
forskellighed, vil jeg i det følgende diskutere
nogle udvalgte eksempler på det 'modsatte'; se
på hvordan kulturel diversitet kan musealise-
res, når migrantidentiteten i modsætning til i
de nordiske lande dominerer den nationale
selvforståelse. Formålet er ikke at komme med
et generelt udsagn om, hvordan kulturel di-
versitet udstilles (eller bør udstilles) i kontek-
ster, hvor migranterne er i overtal. Dertil er
mine eksempler alt for få og ikke repræsenta-

tivt udvalgt. I stedet er ideen via et kontraste-
rende eksempelmateriale³ at diskutere den
kulturelle diversitets dynamikker i en museal
sammenhæng, der er anderledes end den nor-
diske, og hvor problemerne med en essentia-
listisk identitets- og kulturarvsforståelse får
andre udtryk end i Norden. Det vil blive dis-
kuteret, hvordan fejringen af kulturel diversit-
et alligevel kan skabe en form for paradokser
og dermed andre dynamikker, hvad diversitet
angår, end dem vi er vant til i Norden.

NEW YORK – NÅR KULTUREL DIVERSITET ER KULTURARV

Det første eksempel er *Ellis Island Immigration Museum* i New York, placeret på den ø, hvor
indvandrere, der kom til USA via New Yorks
havn (og det var den største del) i de indvan-
dringstætte ti-år omkring år 1900, blev mod-
taget, undersøgt og evt. pålagt karantæne ved
mistanke om sygdomme. New York har
mange kulturhistoriske museer, og flere der
har indvandrere som emne,⁴ men dette er klart
det mest prestigøse museum, hvad indvand-
ring angår. Indgangsrummets⁵ ene langvæg er
dækket af en overvældende samling af kuffer-
ter, poser og rejsekister, der materialiserer rej-
sen, og naturaliserer migrationen, som den
måde den amerikanske nation blev skabt via
indvandring fra Europa. Det første egentlige
udstillingsrum med titlen "The peopling of
America" materialiserer på forskellig måde de
indvandringsbølger, der skabte nationen. Ind-
gangsteksten lyder: "Since 1600, over 60 mil-
lion people from throughout the world have
come to the United States, creating a multi-
ethnic nation unparalleled in history". Det
multietniske og dermed den kulturelle diversit-
et gøres hermed til en form for amerikansk
kulturarv og til noget unikt for USA, der (ef-

ter museets udsagn) ikke har sin lige i verdenshistorien. Migration er her den kollektive identitet og nationen er en migrantnation. Migranten naturaliseres hermed som den 'egentlige amerikaner'.

De øvrige tekster i rummet understreger, at på trods af diversitet i kulturel baggrund er alle amerikanere, idet selvidentifikation hyldes som det afgørende princip. Det er den ensartede selvidentifikation som amerikaner, der skaber fællesskabet og ikke at man deler den samme baggrund. I dette rum er der – formentlig for god ordens skyld – også kort med 'The First Americans: Indians Groups'. Dette kort over Nordamerika viser dog kun den territoriale udbredelse af stammer inden for det nuværende USA (excl. Alaska) med få mindre overskridelser af grænserne mod Mexico og Canada. Ud over de felter de forskellige gruppers farve markerer, er de nuværende delstatsgrænser også trukket op med hvidt, som et 'grid', der dermed næsten naturaliseres som ligeså gammelt (eller endda ældre) end 'First Nation'-befolkningen. USA's nationalgrænser naturaliseres også som det territorium, hvor indenfor selvidentifikationen med 'nationen' sker. Kategorien 'First Americans' rummer tydeligvis ikke plads til befolkningerne nord og syd for den nuværende grænse.

Ud over det nævnte landkort er den oprindelige befolkning ikke materialiseret, mens indvandringens bølger og indvandrerne forskellige oprindelse er materialiseret på forskellige måder. Museet er jo også et museum om indvandring – kan man med god ret hævde. Museets centrale historie,⁶ der mest eksemplarisk kommer frem i den løbende filmfremvisning i museets biograf, hvor 'voices of America', dvs. historiske vidner, fortæller, er at migration er en meget hård proces, men den ender godt. Det er således integrationen ligeså

meget som migrationen, der er udstillingens objekt. USA har været rejsen og en lang integrations proces værd. USA er og bliver 'the best place to be' også selvom guldet ikke lå i gaderne og ventede på at blive samlet op, som historierne i Europa omkring år 1900 fortalte det. Hvis museers repræsentation af migration, som Joachim Baur har hævdet, ofte er et 're-enactment' af nationen, så genopfører Ellis Island museet en version, hvor migranternes amerikaniseringsproces fejres (Baur 2009).

At den kulturelle diversitet hyldes som det bærende princip for den amerikanske nation, er måske ikke så overraskende på indvandringsmuseet par excellence. Men på Museum of the City of New York var en tilsvarende ideologi også at finde. Museet har ingen permanent udstilling men skiftende, og i sommeren 2009 var der bl.a. en udstilling om New Yorks 'Natural History'. Her var det klare budskab at byen – og særlig halvøen Manhattan – var gået fra 'biologisk diversitet til kulturel diversitet'. Under overskriften 'Diversity' blev diversitet som det stabile element og næsten konstituerende princip stadfæstet:

Mannahatta's remarkable variety of plants and animal life was the result of the diversity of its ecological communities – distinctive collections of plants and animals. Just as the distinctive neighborhoods of Manhattan make the city vibrant today, the ecological neighborhoods of Mannahatta fostered a variety of lifestyles 400 years ago.

Parallellen mellem fortidens økomiljøer og deres levende samspil og nutidens kvarterers levende diversitet stadfæstes entydigt. Diversitet i livsstile ses som entydigt godt, og det der gør øen og byen levende og mangfoldig. Mangfoldighed indskrives således via naturhistorien som det stabile element i Manhattan/Manna-

38 hatta (det oprindelige indianske ord). Diversiteten og hyldningen af denne bliver ikke blot et blivende og naturaliseret træk ved New York, det bliver også et særligt og unikt træk ved denne by. Diversitet bliver så at sige byens DNA.

USA's oprindelige natur er også emnet for en af de permanente udstillinger på den anden side af Central Park på *The American Museum of Natural History*. I et rum udstilles i klassiske dioramaer Nordamerikas oprindelige fauna med bjørne og bison med mere. Dyrearterne og deres tilhørende habitat er det ordnende princip. I rummet ved siden af udstilles de indfødte nordamerikanske indianeres kultur. Monterne er om end med mindre dybde de samme, kun er den oprindelige befolknings genstande og dragter samlet i tematisk orden og dioramaopstillingen erstattet af mere 'flade' tableauer uden dybde eller landskabsmæssig kontekst. Her illustrerer legemsstore dukker med dragter forskellige aktiviteter fra dagligdag og rituelle fester. Hvor det zoologiske udstillingsrum var belyst, lå rummet med de indianske kulturgenstande halvmørkt og støvet hen.⁷ Mørke rum med strategisk belysning af montere og genstande kan skabe stemning og drama, men rummet var karakteriseret ved manglende lyssætning ud over et diffust dagslys, der trængte ind. Rummet virkede nærmest som om det var lukket eller under ombygning, men det syntes ikke at være tilfældet. Hvor udstillingen af de sydamerikanske indianere i en anden del af bygningen tydeligvis nyligt havde gennemgået en revision og nu fremstod frisk og levende med en lyssætning, der understregede den farverige kultur, så virkede udstillingen af de nordamerikanske indianere farveløs og nærmest uden belysning. Snarest virkede det derfor som en sovende udstilling, der var glemt, og de få andre museumsgæster, der kom ind, forsvandt hurtigt ud.

En af monterne udstillede materiale samlet og opstillet af Frans Boaz i første del af 1900-tallet, og det virkede som om ikke blot denne men hele rummet havde stået mere eller mindre urørt siden. Det kunne måske betragtes som en museumshistorisk udstilling, men der var ingen metarefleksive tekster til at understøtte denne fortolkning eller sætte udstillingen i museumshistorisk perspektiv. Mest af alt virkede dette rum som museets 'blind spot'. Et tabu. Hvor udstillingen af de sydamerikanske indianere understregede det farverige, var de nordamerikanske indianere – USA's 'first nation' – glemt, fortrængt eller i hvert fald efterladt urørte. Måske var de nærmest urørlige.

Der er uden tvivl gode museumshistoriske årsager til, at det er det naturhistoriske museum der har samlingerne og dermed kan udstille genstandene fra den oprindelige befolkning.⁸ Alligevel kan det ikke undgå at vække undren for en skandinaver, at man uden nogen særlig forklaring eller museologisk meta-tekst kan udstille USA's 'første nation' side om side med udstoppede dyr. Ville man uden protester kunne udstille inuitter eller samer på denne måde i København, Stockholm eller Oslo? Imidlertid er det samme tilfældet i Sydney, Australien, som vi også skal se på et eksempel fra.

SYDNEY – NÅR KULTUREL DIVERSITET ER NATIONALISERET

Australien er som USA en migrantnation skabt primært via indvandring, men den oprindelige befolkning udgør her en langt mere fremtrædende udfordring til denne kollektive selvopfattelse. Den kritisable behandling aborigin-befolkningen har fået langt op i det 20. århundrede (og delvis stadig får) betyder, at en form for anerkendelse og apologi i forhold til

dem er en næsten fast bestanddel af enhver indledning til offentlige politiske manifestationer, som for eksempel statsborgerskabsceremonier, der her kan give indtryk af den nationale selvopfattelse.

Det særlige aboriginflag er altid present ved sådanne lejligheder, og borgmesteren i Sydney nævner altid den oprindelige befolkning i sin tale, hvilket også skyldes, at der bor mange aborigins i byen. På Australia Day i 2007 var en statsborgerskabsceremoni, som vanligt, et led i nationaldagsfejringen i Sydney. I overborgmesterens tale understregede hun således, at Hyde Park var et af de første steder, europæerne holdt til efter 'den første flådes'⁹ besætninger af officerer og straffefanger slog sig ned ved det nuværende Sydney. Men hun fremhævede, at før denne bosættelse boede det oprindelige folk her. Disse blev fremhævet som den ældste kultur i verden og de egentlige 'custodians of the land'. Forsoningen med det oprindelige folk var derfor en forpligtelse for alle australiere, og de nye statsborgere blev herefter budt velkommen til den australske nation, der alle var migranter eller efterkommere af migranter. Overborgmesteren fremhævede dog at idealet ikke var et Australien, hvor diversiteten i baggrund skulle smelte sammen i 'one stew all alike', men at den kulturelle diversitet tværtimod var en rigdom, der skulle bevares, og at frihed, diversitet og tolerance var værdier som alle australiere skulle håndhæve og give videre til deres børn.

I sammenligning med Europa er det særlige ved Australien, at migranterfaringen ikke italesættes som noget individuelt eller unikt ved de nye statsborgere, men som et særpræg for hele den australske nation. Migranterfaringen normaliseres således ikke blot, den nationaliseres også. Nationens skabelse via migration udstilles på flere museer i Sydney, og et af de

fineste eksempler på en meget tydelig museologisk reflekteret udstilling ses på *Hyde Park Barracks Museum*, der bl.a. viser straffefanger og kvindelige immigranternes vilkår. Denne første gruppe fyldte meget i de første generationer af indvandrere og dermed i nationens 'egen-mytologi'. Dette museum viser dog ikke noget om andre indvandringsgrupper eller den oprindelige befolkning. En af de mere fremtrædende udstillinger i Sydney vedrørende denne sidste gruppe findes på *Australian Museum*, det naturhistoriske museum, der har¹⁰ den permanente udstilling 'Indigenous Australians'.

Som på det naturhistoriske museum i New York er denne udstilling nabo til rum med naturhistoriske genstande som fossiler, udstoppede dyr og dinosaurus-skeletter. Udstillingen har flere temaer eller dele: En del er store sort-hvide fotos af navngivne borgere med aborigin baggrund, der har brudt den stereotype forestilling om denne gruppe som sociale tabere, idet de bestrider høje stillinger i samfundet (fx. den første dommer med aboriginbaggrund) eller er anerkendte kunstnere eller sportsudøvere. Denne del bidrager imidlertid til en subtil form for 'othering' – når enkeltpersoner med en stor karriere fremhæves som mønsterbrydere, bekræftes mønsteret samtidigt indirekte. En anden del af udstillingen er apologetisk og fortæller om de overgreb aboriginbefolkningen har været udsat for, ikke mindst den såkaldte 'stolen generation', hvor børn blev fjernet fra deres aboriginforældre, uden anden årsag end at de skulle opdrages som og af 'hvide' og dermed frelses fra deres genetiske og sociale arv.

En tredje del understreger kvalitetene ved den oprindelige befolknings kultur – ja, gør den nærmest til en mønsterkultur for hele den australske nation. Dels understreges det, at

40 'Australiens oprindelige kulturer' er verdens ældste levende kulturer, dels at grunden til deres overlevelse er, at de har vist sig særdeles tilpasningsdygtige over tid. Samtidig anvendes den oprindelige befolknings fastholdelse af egne kulturelle særtræk til at fremhæve vigtigheden af, at enhver gør dette: fastholder sin egen kulturarv. Endelige fremhæves på en planche med overskriften "Indigenous 'multiculturalism'" den kulturelle diversitet indenfor den oprindelige befolkning med dens mange forskellige sprog. Således installeres multikulturalisme eller kulturel diversitet ikke blot som en dyd for den nye migrantnation, men som den autentiske australske kultur. Man kan sige, at kulturel diversitet bliver normaliseret, nationaliseret og naturaliseret. Faktisk bliver den kulturelle diversitet og samtidig stabile kulturelle vedholdenhed 'essensen' ved det australske, der indskrives i præ-migrations æraen. På denne måde adskiller det australske naturhistoriske museums udstilling sig klart fra udstillingen af den oprindelige kultur på det tilsvarende museum i New York.

PARADOKSAL DIVERSITET

På de udvalgte og analyserede museer (der dog på ingen måde er dækkende for feltet¹¹) i de to migrantnationer finder vi således eksempler på nationale og lokale identiteter, hvor migration bliver normaliseret, og hvor tolerance og diversitet bliver det lokale eller nationale DNA. I denne forstand naturaliseres migration og diversitet, idet disse fænomener indskrives som stabile, naturlige for nationen, ja, nærmest 'evige' og uden for tid. I de her analyserede store fortællinger om nationens genese udgør den indfødte eller oprindelige befolkning imidlertid en udfordring for migrantnationerne. I relation til normaliseringen

og naturaliseringen af migration kommer de til at udgøre en anomali, og dermed en form for en intern 'other' i den store fortælling, om hvordan nationen skabtes via indvandring. I et europæisk perspektiv materialiseres denne udfordring i paradoksale udstillinger på de to analyserede naturhistoriske museer, hvor to strategier er illustreret: I den ene strategi udgør den oprindelige befolkning en 'blind vinkel' som i eksemplet fra New York og dette afspejles ved en tilsyneladende 'urørlig' musealisering – hvor de oprindelige kulturer nærmest udgør en form for 'manifest absent',¹² som med sit fravær alligevel er med til at forme billedet af nationen. En anden strategi er den besværgende og undskyldende, hvor den oprindelige kulturarv hyldes i direkte modsætning til den måde den i øvrigt behandles. Denne form for politisk korrekthed rummer så mere subtile former for 'othering' som i eksemplet fra Sydney.

Man kan yderligere hævde, at i hyldningen af migrantnationens diversitet eller multikulturelle natur opstår andre paradokser eller nye forskelligheds-dynamikker. Det er således et paradoks, at nationen eller lokaliteten tages for givet som afgrænsning. Det er dermed ikke en generel hyldning af diversitet, men en specifik diversitet (den lokale eller nationens) der fremhæves som unik. I fremhævelsen af den kulturelle diversitet, som migrationen har medført, er der kun fokus på modtagelseslandet – det nye land – mens oprindelseslandet ikke synes relevant. Den territoriale afgrænsning (hvad enten den er national eller lokal) opretholdes med andre ord og synes, at blive taget for givet. Et andet paradoks er at det kun i meget begrænset grad er de hybride identiteter, der er i fokus. Ellis Island Museet fortæller for eksempel, om hvordan man blev eller bliver amerikaner, hvordan man integreres eller

Fig. 2. Fotoudstilling på Australian Museum: Den første dommer med aboriginbaggrund. Foto af forfatteren, 2007.

assimileres ofte i nye bindestregs-identiteter: afro-amerikansk, latino, irsk-amerikansk etc. Museerne fejrer diversiteten men stabiliserer den i 'rene kulturelle identiteter' snarere end hybrididentiteter. Den velmente fejring af den kulturelle mangfoldighed udgør som Gerd Baumann har argumenteret for i *The Multicultural Riddle* et paradoks:

the multiethnic parade (...) celebrates diversity, (...) yet they represent not so much a pluralist multiculturalism as a difference "multi"-culturalism that parades the distinctiveness of each so-called cultural group and remains in thrall to each reified understanding of cul-

ture. Instead of breaking down cultural barriers, which is its chief claim, it has to reinscribe these cultural borders and fix them as if they were given by nature (1999: 122).

Man kunne med inspiration fra den nyere materialiseringsforskning sige, at museer i relation til identitet risikerer at blive led i den tendens til 'purifikation' eller udrensning af hybrider, kvasiobjekter og sammenfiltringer, der præger vestlig modernitet. Som beskrevet af bl.a. Bruno Latour og Donna Haraway pågår der et altid igangværende rensningsarbejde, så verdens normaltilstand af hybrider purificeres

42 og tvinges ind i vores herskende taxonomier. Deres hovedærinde er natur–kultur dikotomien og taxonomien (Latour 1997, Haraway 1991), men man kunne parallelisere det og sige, at migrantnationens individuelle og hybride identiteter purificeres ind i essentialiserede kulturtaxonomier i form af bindestregs-identiteter. Elementer i hybride identiteter renses ud af hinanden i mere multi-kulturelle dvs. kulturelle versioner (jf Baumanncitater om den multikulturelle parade), der cementerer ideen om autonome kulturelle identiteter, der er distribueret i entydige etniske kombinations-taxonomier. Her overfor står virkelighedens hybride identiteter, de transnationale identiteter, identiteter med simultan flertydighed eller de komplekse identiteter hos efterkommerne af første generationsmigranterne, der er "embedded in multilayered, multisited transnational social fields" (Levitt 2009).

HETEROTOPIKE UDSILLINGER

Hvordan skal vi så begribe disse umiddelbare paradokser ved de analyserede eksempler på museer i migrantnationer? Et forslag kunne være at anskue dem i lyset af Michel Foucaults begreb om heterotopier, hvilket jeg forsøgsvis vil gøre i det følgende. Foucaults begreb om heterotopier udfoldes dels i *Ordene og tingene* fra 1966, dels i artiklen *Des espaces autres* fra 1967. Der er således tale om et begreb i den tidlige del af Foucaults forfatterskab, i perioden hvor diskursanalysen er i centrum, men der kan også argumenteres, for at begrebet hænger sammen med Foucaults genealogiske programmer (Lord 2006).

Hvor utopier omhandler uvirkelige steder, er heterotopier virkelige steder, hvor utopier udspilles effektivt. Heterotopier er imidlertid ikke entydige, men er steder "in which all

other sites that can be found within culture, are simultaneously represented, contested, and inverted" (Foucault 1967/1984/2000: 178). Heterotopier angår således heterogenitet – simultan flertydighed. Det betyder dels en tidsmæssig heterogenitet – en flertidighed – dels en rumslig eller stedsmæssig heterogenitet. Heterotopier er på en gang udenfor og rummer samtidig alle steder.

Foucault artikulerer flere forskellige typer af heterotopier (spejlet, fængslet, haven) men også det han kalder 'heterotopias of time' eller 'heterocronier' og giver som eksempel museet, der indeholder objekter fra forskellige perioder og stilarter. Museet indeholder alle tider på én gang, på ét sted. Objekterne eksisterer i tid, men også uden for tiden, fordi museerne er bygget til at beskytte og bevare genstandene mod tidens tand. Museer bliver således "et sted for alle tider, der samtidigt er uden for tid" (Foucault 1967/1984/2000)

I eksemplerne fra New York har vi således diversiteten indskrevet i naturen, i biologien, eller i Manhattans DNA. Hermed bliver diversiteten gjort 'evig' eller ahistorisk, uforanderlig, idet den historiske udvikling bliver variationer over et uforanderligt og stabilt tema. Denne evighed eller mere uforanderlige sakrale tid finder man også i en anden variant på det naturhistoriske museum, hvor tiden er gået i stå, sat på hold både i udstillingen af det nordamerikanske 'Wild Life' og de nordamerikanske indianere. De materialiseres som sat 'uden for' den almindelige tid: udviklingens og fremskridtets tid, ja selv uden for den museologiske udviklings tid. Flertidigheden rummer både fortid og sakral tid – og er dermed både i tid og uden for tid – mens nutiden er ekskluderet som andet end manifest fravær, dvs. den er en del af heterocronien via sit fravær.

I eksemplet fra *Australian Museum* er flertidigheden også tydelig, hvad de australske aborigines angår. Den oprindelige befolkning beskrives på udstillingens plancher dels som "den ældste levende kultur i verden", som værende i stand til at "tilpasse sig over tid", dels som tagende vare på kulturarv og sakrale steder og objekter. Der involveres således en sakral eller hellig tid – en tid uden for den almindelige tid – og en evighed i form af uforanderlighed og varighed i kulturen, der som ingen andre kulturer har rakt ud over den historiske tid med dens forandringer (og endda de europæiske migranternes misforståelser og ligegyldighed) og endelig en udvikling dvs. en evolutionær og historisk tid i form af de løbende tilpasninger. Heterocronien er således på én gang fortid, nutid og fremtid og ikke-tid eller uden for tid. I den forstand 'kollapser' den historiske tid, i en simultan flertidighed.

På dette museum udspilles den australske migrantnations utopi om en ('allerede eksisterende') forsoning med, inklusion og endda hyldning af den oprindelige befolkning og deres kultur. Denne utopi rummer på en gang en varig eller evig kultur, men også foranderlig og tilpansningsdygtig kultur, der lover godt for fremtidens kulturelle diversitet og vil indgå i de nye mix af kulturer som alle de migranter, der stadig strømmer til, vil medføre. Museet bliver således en form for heterotopi, hvor en utopisk version af den australske kulturelle forskellighed faktisk udspiller sig. Om end kun for en kort bemærkning.

På de analyserede museer betyder institutionaliseringen af den kulturelle diversitet ofte, at den geografiske afgrænsning (hvad enten den er lokal eller national) bliver apriorisk, hvad enten det er det nuværende USA's, Australiens eller Manhattans rumlige afgrænsning, der projiceres bagud i tid som 'evig'.

Museet bliver dermed både et 'tidløst rum' (der på en gang rummer flere tider og evig tid) og samtidigt et 'space of time', der ordner rummet i tidslige forløb; i før og nu, i fortid, nutid og fremtid og kronologisk ordnede udviklingsprocesser. Museet er på en gang et afgrænset fysisk sted, der samtidigt rummer alle nationens (eller lokalitetens) steder.

I den forstand får vi både hetero-croni og hetero-topi: flere tider og steder på én gang; såvel simultane som forskellige tider og steder. På en gang en fortid, en evighed og en nutid sammenfiltret i samme udstilling – rumligt distribueret i et på en gang entydigt og afgrænset men også flertydigt og multipelt rum. Den historiske tid opretholdes men bryder også sammen i en simultan flertidighed, og den stedslige flertydig sammenfiltres med et apriorisk afgrænset territorium.

AFSLUTNING

De diskuterende udstillinger rummer således forskellige indbyggede modsætninger men også utopiske træk. Vi finder en materialisering af kulturel diversitet og flertydighed, der samtidigt er purificeret i entydige 'etnisk-kulturelle' taxonomier. Den kulturelle diversitet bliver både hyldet og naturaliseret – ja, ligefrem eviggjort og sakraliseret – men den kulturelle diversitet bliver paradoksalt nok samtidig nationaliseret og gjort til et unikt og eksklusivt træk ved en bestemt lokalitet eller nation. Den historiske tid kollapser i en simultan flertidighed, der muliggør, at utopien kan materialiseres side om side med en problematisk fortid og nutid og håbet om en bedre fremtid i det australske tilfælde. I den forstand peger museet som heterotopi også fremad (jf. Lord 2006); den almindelige historieforståelse brydes ned, og der åbnes for andre alternative

44 forståelser, ligesom forsimplede stereotyper og 'elendighedsnarrativer' om den oprindelige befolkning implicit problematiseres, når de indskrives i fortid, nutid og fremtid på nye måder – om end de ikke er uproblematisk.

Migrantnationernes utopier udspilles og materialiseres således i de analyserede eksempler i heterotopier, der ikke blot indeholder den ideologiske utopi om en inkluderende nation af migranter, men også de indbyggede paradokser og modsætninger, denne utopi udgør i relation til den oprindelige befolkning. Hvilke perspektiver rummer den analyserede musealisering af kulturel diversitet og migration så for nordiske museer? Selvom de analyserede eksempler som nævnt langt fra er repræsentative, så kan de måske alligevel tjene som en advarsel, når mange museers ønsker om at bryde med de problematiske entydige nationale og lokale fortællinger forhåbentlig bliver ført ud i livet. En advarsel om at det heller ikke er uproblematisk med en ureflekteret hyldning af kulturel diversitet (i en multikulturel variant), hvor diversitet dels kulturaliseres i nye entydige taxonomier, dels hyldes for sin egen skyld og ikke nuanceret medreflekterer de langt fra enkle men alligevel nødvendige politiske valg, det implicerer for et samfund at vilde rumme og håndtere denne diversitet. At museer overskrider den nationale monokulturelle fortælling, er således ikke en garanti for, at man forlader essentialiserede kulturopfattelser, tabuisering eller 'othering' – om end de kan optræde i nye mere subtile former. Migrationsmuseer risikerer at skabe et nyt nationalt ordnet narrativ, hvor migrantnationen udgør en lykkelig altopslugende endestation, og hvor altid igangværende kulturelt komplekse identifikationsprocesser ensartes og fortyndes i det glade budskab om en national enhed skabt af migrationsbåren diversitet (Baur 2009). Det

'post-nationale museum' og dets udstilling af transkulturelle identiteter rummer med andre ord mange nye udfordringer (Macdonald 2006).

Hvor velmenende den hyldning af migrantidentitet og kulturel diversitet, som vi har set i eksemplerne fra New York og Sydney Museer, end er, så synes enhver form for hyldning imidlertid at rumme en fare for, at museers potentiale for at bidrage til kritisk refleksion og debat fordamper i besyngelsen af entydigt gode budskaber. Hvor gode, sympatiske og velmenende de end måtte være. I denne artikel har forståelsen af museer som heterotopier bidraget til en påpegelse af paradokser i de analyserede eksempler, men på trods af sine paradokser rummer museer som heterotopier også potentialer for genealogisk selvrefleksivitet, som påpeget af Beth Lord (2006), idet de via kulturhistorien kan være med til at åbne op for en problematisering af det der tages for givet i samtiden,¹³ og dermed åbne for fremtidens mulige overskridelse af de samfundsmæssige vilkår og dynamikker, hvad den kulturelle forskellighed angår.

NOTER

1. Sharon Macdonalds artikel i åbningsnummeret af tidsskriftet *Museum and Society* fra 2003 kan ses som symptomatisk. Kulturel diversitet eller post-nationale identiteter fremhæves ofte dels som værende et mere sandfærdigt billede af virkeligheden og dermed hvad museerne bør udstille, dels som værende i tråd med en mere inkluderende, multikulturel eller i det mindste ikke-xenofobisk indvandringspolitik. Det er også typisk, at kulturel diversitet bliver fremstillet som godt men ikke defineret endsige problematiseret nærmere. Hvor nyttigt det end kunne være, er det sidste imidlertid heller ikke denne artikels agenda. Den vil i

stedet se på nogle eksempler på, hvordan kulturel diversitet kan materialiseres i museale sammenhæng.

2. Københavns Museums udstilling *At blive København* fra 2010 er et godt eksempel på et reflekteret bud på en udstilling, der bevidst bryder med de kulturhistoriske museers monokulturelle traditioner. Se videre Ingemann Parby 2012.
3. De konkrete eksempler på museumsudstillinger fra såkaldte migrant-nationer (USA og Australien), hvor det at have en indvandrerbaggrund er normalen, er indsamlet i forbindelse med mit igangværende forskningsprojekt om statsborgerskabsceremonier i vestlige lande, hvor jeg har lavet etnografisk feltarbejde bl.a. i New York og Sydney og i den forbindelse gjort det til en dyd at besøge de lokale museer og set på, hvordan national eller lokal-identiteten og særligt migranti-identiteterne musealiseres.
4. På *Lower East Side Tenement Museum* får man således et nuanceret indblik i de skiftende vilkår for immigranter og deres integrationsscenarier i New York siden sidste del af 1800-tallet.
5. Beskrivelsen og analysen baserer sig på den indretning og udstilling, der var ved mit besøg på museet i juli 2007.
6. Denne og de følgende analyser baseres på en klassisk 'læsning' af udstillingerne som tekst. Mit besøg gav mig ikke mulighed for en mere dybgående museologisk analyse af de besøgendes interaktion med udstillingerne, og hvordan egen baggrund som turist eller statsborger, med eller uden migrationserfaring, spillede en rolle for oplevelsen.
7. Dette udsagn baseres i sagens natur kun på forholdene den julidag i sommeren 2009, hvor jeg besøgte museet.
8. Og det er bestemt hverken den eneste eller den nyeste fremstilling af USA's oprindelige befolknings kultur. Inden for de seneste ti år er der tværtimod investeret store summer i *National*

Museum of the American Indian i Washington, som jeg desværre endnu ikke har haft mulighed for at besøge.

9. 'First fleet' er et centralt begreb i den australske historie og er den symbolske begivenhed, hvor en engelsk flåde første gang udsendes med en blandede besætning for at kolonisere verdensdelen. Se videre om statsborgerskabsceremonier i Australien i Damsholt 2012.
10. Eller i hvert fald havde i januar 2007.
11. De efterfølgende udsagn er således på ingen måde et generelt udsagn om alle migrantnationer eller bare museumsudstillinger i de to nationer. Der findes et hav af andre museer i begge lande, som slet ikke er inddraget. Hverken New York eller Sydney er hovedstæder og rummer således ikke de nationalhistoriske museer, der giver en mere nuanceret fremstilling.
12. Jf. John Laws begreb i Law 2004.
13. For en nærmere diskussion af kulturhistorie som genealogi og problematisering af det der tages for givet, se Damsholt 2010.

BIBLIOGRAFI

- Anderson, Benedict: *Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. Verso: London 1983.
- Baumann, Gerd: *The Multicultural Riddle: Rethinking National, Ethnic and Religious Identities*. Routledge: New York 1999.
- Baur, Joachim: *Die Musealisierung der Migration. Einwanderungsmuseen und die Inszenierung der multikulturellen Nation*. Transcript Verlag: Bielefeld 2009.
- Bennett, Tony: *The Birth of the Museum*. Routledge: London 1995.
- Boast, Robin: Neocolonial Collaboration: Museum as Contact Zone Revisited. *Museum Anthropology* 34 (1), 2011.

- 46 Clifford, James : *Routes: Travel and Translation in the late 20th century*. Harvard University Press: Cambridge 1997.
- Damsholt, Tine: Statsborgerskabsceremonier i komparativt perspektiv. I: Olav Aagedal (red.): *Statsborgersemerioniar i Skandinavia*. Unipub: Oslo 2012.
- Damsholt, Tine: Til Kulturhistoriens Genealogi. *Kulturstudier*. Nr 1, november 2010. Aarhus Universitet: Århus 2010.
- Damsholt, Tine og Simonsen, Dorthe Gert: Indledning. I: Tine Damsholt, Camilla Mordhorst og Dorthe Gert Simonsen (red.), *Materialiseringer. Nye perspektiver på materialitet og kulturanalyse*. Aarhus Universitetsforlag: Århus 2009.
- Foucault, Michel: Des espaces autres. *Hétérotopies / Different spaces*. Michel Foucault. *Aesthetics. Essential Works of Foucault 1954-1984*. Vol 2. s. 175-185. Penguin: London 1967/1984/2000.
- Foucault, Michel: *Les mots et les choses*. Gallimard: Paris 1966.
- Goodnow, Katherine og Akman, Haci : *Scandinavian Museums and Cultural Diversity*. Berghahn Books: New York 2008.
- Hall, Stuart: Who Needs Identity. I: Stuart Hall og Paul du Gay (red.). *Questions of Cultural Identity*. Sage: London 1996.
- Hall, Stuart: Cultural Identity and Diaspora. I: Steven Vertovec og Robin Cohen (red.). *Conceiving Cosmopolitanism: Theory, Context and Practice*. Oxford Univ. Press: Oxford 2002.
- Haraway, Donna: *Simians, Cyborgs, and Women. The Reinvention of Nature*. Routledge: New York 1991.
- Ingemann Parby, Jakob: Rethinking migration and identity through the lense of the city. Paper præsenteret ved The Inaugural Conference on Critical Heritage Studies. Forthcoming. 2012.
- Latour, Bruno: *Nous n'avons jamais été modernes/ Vi har aldrig været moderne*. Dansk oversættelse, Hans Reitzels Forlag: København 1997/2006.
- Law, John: *After Method. Mess in Social Science Research*. Routledge: London 2004.
- Lewitt, Peggy: Routes and Roots: Understanding the Lives of the Second Generation Transnationality. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 35 (7), 2009.
- Lord, Beth: Foucault's Museum: Difference, Representation, and Genealogy, *Museum and Society*, March 2006, 4 (1).
- Macdonald, Sharon 2003: Museums, National, Postnational and Transcultural Identities. *Museum and Society*, 1 (1) 2003.
- Said, Edward: *Orientalism – Western Conceptions of the Orient*. Penguin: London 1978/1995.
- * Tine Damsholt, lektor og ph.d. i etnologi ved Københavns Universitet
- Adresse: Saxo-instituttet
Københavns Universitet Amager
Njalsgade 80
DK-2300 København S*
- E-mail: tinedam@hum.ku.dk*